

Miben ludas a veréb?

A veréb — sztar a madarak között. Róla írták eddig a napilapokban talán a legtöbb cikket, és készítették róla már filmet is. Persze csak a városi verebet illeti meg ekkora érdeklődés. Azokat, amelyek lépten-nyomon felhívják magukra az utcán békésen sétálgató emberek figyelmét. Hogy mivel, arra mi, szegediek is tudnánk egy-két ruhadarabot felmutatni.

A háziveréb — állatszeret ide, állatszeret oda — sok bosszúságot okoz a városlakóknak, sőt még egészségünket is veszélyezteti. Valamit tenni kellene ellene — nem vitás —, csak ott a bökkenő, úgy, hogy a megörögzött madárvédők és az embervédők tábora egyaránt elégedett legyen.

A Szegedi Akadémiai Bizottság urbanisztikai bizottsága pályázatot hirdetett a város „verébgondjainak” megoldására. A legutóbbi ülésen dr. Magyar Levente, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola tanára ismertette tanulmányát, a háziveréb urbanizálódásának ökológiai problémái Szegeden címmel.

A TIT természetvédelmi és madártani szakkörének, a Madártani Egyesület helyi csoportjainak, az Állatvédő Egyesület megyei csoportjának tagjai, valamint a tanárképző főiskola hallgatói több évig figyelték a városi verebek életét. Tapasztalataik szerint általában két-három ezer veréb népesíti be Szegedet. Ezek az urbanizálódott madarak — akár az emberek — mintha törekednének az összkomfortos, kényelmes életre. A város más-más területén táplálkoznak és alszanak. Hálósobául elsősorban a platan- és az ostorfát választják. A platan lombja hull le legkésőbb, így sokáig nyújt védelmet számukra. De azért is vonzódnak hozzá, mert apró gömbtermése — akár egy oit ülő veréb — csalogatja őket. Az ostorfa gazdag ágrendszerén, a sok azonos vastagságú, vízszintes gallyon kényelmesen el tudnak helyezkedni. Termése, az úgynevezett madárcseresznye, csipeget-nivaló nyáncserepjé, ha kéznél van a „hálósobában” is.

Megfigyelték ugyanakkor azt is, hogy nem minden esztendőben választották a verébcapatok ugyanazokat a fákat éjszakai-helyül. Érdekes azonban, hogy egyetlenegynek a megszállásáról soha nem mondták le, s ez a főposta előtti platan. Hogy miért? Feltételezhető, hogy a közeli két világitó fényében — azaz kényelemben és biztonságban — sütkéreznek: nem lebecsülendő ugyanis az általuk sugárzott hő, és az sem, hogy a világosság távol tartja például a nappal roszszul látó baglyokat. Emellett a magyarázat mellett szól az is, hogy a verebek fő gyülekezési helyei a Belváros erősen megvilágított részein vannak: a Széchenyi tér, a sétány platanfái, a postaépület előtti platanon, valamint a tér délnyugati részén levő platanfán. Evvel ezelőtt a Lenin körúton is megháltak a verébcapatok, a Kossuth Lajos sugárút és a Jégkunyó közötti szakasz ostorfáin. Ugyanakkor a belterület alig megvilágított parkjaiba — a várkertbe, az újszegedi ligetbe — este egyetlen veréb se téved be, a városban élő baglyok viszont itt éjszakáznak.

Tehát — a hírsztelés-k ellenére — igenis van magukhoz való eszük a verebeknek. Így aztán egyáltalán nem csodálható, hogy ahol terített asztalra lelnek, azt tekintik élskamrájuknak. A terményforgalmi vállalat két telepén — a Tolbuhin sugárútján és a Tisza-pályaudvar mögött — a háziverébek és a balkáni gerlék több ezres csapatai rendeznek nagy, közös ebédeket a hűvös őszi, téli napokon. Igazi kánaán ez számukra: a morzsolt kukorica, az árpa és más szemes takarmányok, nyitott fészerek alatt várják az ég madarait. Havonta be is kebeleznek több száz mázsa magot. A kár azonban ennél több, hiszen az ürülékükkel szennyezett takarmány állategészségügyi szempontból veszít értékéből.

Milyen kárt okoz még az embernek a városi élethez oly könnyen alkalmazkodó veréb? Amikor általánosságban beszélünk arról, hogy a ruhánkat lepötyögteti, vagy pöttösre festi a járdát, és használhatatlanságát a sétányok padjait — úgy érezzük, csak megmosolyogni való téma. Hát már ez is baj? Igen, az, hiszen bosszúságot, kellemetlenséget okoz az embernek. De a veréb ürüléke nemcsak azért veszélyes, mert maradandó foltot hagy a ruhán. Ártalmas kórokozók is fellelhetők benne, például a salmonella. A vérszívó, élősködő szúnyogok pedig könnyen átvihetik a betegséget a madárról az emberre. Köztudott, hogy a baromfipestis terjesztésében is ludas lehet a veréb.

Mindezek mellett azonban igazságtalanok lennének városlakó társainkhoz, ha elhallgatnánk, hogy némi hasznuk is van. Begyűlnek káros rovarokat és gommagvakat is kimutattak a vizsgálatok. Az is ismert, hogy a háziveréb első költési ideje egybeesik az amerikai fehér szövőlepké tavaszi rajzásával, és az egyébként magevő madár ebben az időszakban csak lepkét és rovarokat etet fiókaival.

Mindezt figyelembe véve kell dönteni tehát a verebek sorsáról, s mint már említettük, tiszteletben tartva az állatvédelem iránti és iratlan törvényeit is. De minthogy a mérlegnek az a serpenyője billen mélyebbre, amelyben a negatívumokat: a sok bosszúságot, az anyagi kárt és nem utolsósorban az ember egészségének veszélyeit halmoztuk fel — tennünk kell valamit. A civilizált, urbanizálódott embernek meg kell tanulnia védekezni is az őt és környezetét veszélyeztető hatások ellen. Nekünk kell tennünk valamit, hiszen a város még a természet rendjét is felborította: a ragadozók itt nem végzik el, mi rájuk méretett. Ugyanakkor a verebeknek összkomfortos életet biztosítotunk: meleget, védelmet, bő táplálékot. A téből életerősen, ellenállóan röppennek át a tavaszba.

Mi lenne hát a megoldás, mit javasol a szakember? A leggyorsabb módszer az lenne, ha a madarak gyűrűzésekor használt altatószerekkel összekevert kukoricadarával etetnék meg a verebeket. Hatása két órahosszáig tart, és ez elegendő arra, hogy összeszedjék őket, és áttelepítsék olyan területre, ahol akár hasznát is tudnak hajtani. Gyakorlati tanácsokat is tartalmaz a tanulmány: a Széchenyi tér „legforgalmasabb” platanfáját nyílászorral kellene bevonni, daru segítségével. Az így bekerített és elaltatott verebeket könnyű volna elszállítani.

Olyan javaslatok is elhangzottak, amelyek hosszú távon vezethetnek eredményre, és meg is előzhetik azt, hogy a verebek a városba költözzenek. Állandó jellegű urbanizációs kooperációs csoportot kellene létrehozni. A munkájukhoz szükséges műszerek nemigen kerülnének többre, mint amennyi kárt a verebek okoznak egy hónap alatt. A város fásításakor, figyelembe kellene venni a megfigyelések eredményeit, s a közvilágítás átszervezése is a megelőzés egyik lehetősége lenne. A biológiai védekezésre is gondolhatunk: a be telepített karvalyok sokat segítenének. A körtöltésen kívüli zöld övezetben, fenyőfélék között szívesen letelepednének ezek a madarak. A baglyokban — ha lenne a parkokban egy-két odú számukra — szintén segítőtársakra lehetne az ember. Ahol jelen vannak ezek a ragadozó madarak, kevesebb a patkány és a veréb — ugyanakkor több hasznos fecske megmarad a fészében.

Amikor környezetünket védjük, tudatosan igyekszünk saját magunk számára egészségessé, kellemessé, széppé tenni a világot. Azt a világot, amelyet megosztunk a növényekkel, állatokkal — köztük a madarakkal. Gyűjtjük hát magunk köré a hasznosakat, örömet adókat, és segítsük hozzá a költözéshez azokat, amelyekkel nem szívesen lakunk közöttük falak között. Okos, emberi megfontolással.

CHIKAN ÁGNES

Megesk, hogy az ember hiába érdeklődik egy téma iránt, azt a választ kapja: még nem aktuális. Így jártam a múltkoriban, amikor Balikó Bélánál, a Hungária Vállalat szegedi igazgatójánál érdeklődtem, vajon mi lesz a Hungária szálló sorsa. — Talán két-három hónap múlva többet tudunk mondani a lehetőségekről — ennyi volt a válasz. Természetesen nem adtam föl: — Lezáltab a szálloda történetéről van-e valami anyag a vállalat birtokában? (Gondoltam, nem árt némi előzetes fölkészülés a két-három hónap múlva esedékes eszmecsere.) — Arról külön nincs — hangzott a válasz a telefonban —, de a szegedi szállodák, vendéglátás történetéről — van. Több se kellett, máris indultam kölcsönkérni, mert hát a szegedi vendéglátás történetéről legföjlebb ha néhány korosabb ismerősömtől hallhatam, s az sem nyúlt messzebb az időben harminc-negyven évnél. Márpedig föltétlenül hasznosnak tűnik megismerkedni annak a történetével, amire büszkék is vagyunk, no meg hasznosnak és továbbfejlesztendőnek tartjuk — tehát idegenforgalmunk multjával.

A karavánok kora

A karavánok korával kezdő történetét az izgalmas összeállítás, valahol a XIII század táján. Idegenforgalom és turizmus az 1200-as években? Hát ami azt illeti akkoriban százévenként legföjlebb ha egy „turista”, amolyan látni, ismerkedni kívánó ember ha megfordult Szegeden. Mint például Bertrand de la Brocquire, az a francia utazó, aki Zsigmond uralkodása idején, 1433-ban járt Szegeden, s azt írta: a város l'kereskedelme olyan nagy, hogy három-négy ezer lovat könnyűszerrel össze lehetne vásárolni. Kereskedelme! — ez akkoriban egyet jelentett az idegenforgalommal.

A város, Szeged nyilván már fekvéséből következő adottságai miatt is vonzotta a kereskedőket. Hiszen az Alföld két nagy folyójának találkozásánál, az ország két nagy gabonatermő vidékének, a Bácskának és a Bánáságnak érintkezési pontján épült. Érthető, hogy a szegedi vásárok már a középkorban híresek voltak forgalmukról, nagyságukról, s ráadásul a XIII század elején még a sókereskedelm központjává is lett Szeged. És ez természetes is e vízi utak találkozásánál.

Jöttek hát a kereskedők vízen és szárazföldön egyaránt. Így hát az is természetes, hogy a szegedi vásárhelyen a „városi” telepek között első voltak a kocsmárosok, akik nemcsak a kereskedőknek adtak szállást, hanem szerájokat építettek a

Fogadók, szerájok, szállodák

A szegedi vendéglátás történetéből

volgai bolgár, arab és kozár karavánok, az imaelita vagy muzulmán kalmárok tevé számára is. Ime, az első „parkolóhelyek”. Természetesen nemcsak a vendéglátás fejlődött ebben az időben, hanem a közben városi rangra emelt Szeged is. A városban 1522-ben már 291 önálló iparost említenek. A hanvalás a török uralom után következett be, amikor Szeged 1686-tól 1718-ig végvár volt, sokáig hadmívelleti terület volt a környék. Azután az osztrák uralom önkényes intézkedései meherítették a város életét, s végül mindezt betetőzte az 1879-es árvíz.

A „nagy” korszak

Nincs olyan tragédia, amelyből ne lenne újjászületés. Sőt, mintha az árvíz használt volna a városnak, hiszen azután épült ki az, amit ma Szegednek nevezünk: a körutas-sugárutas városrészkezet, a híd, a városháza, a színház, s természetesen vendéglők is: például a Feketesas és a Tisza. Ekkoriban született meg Szegeden a modern vendéglátó- és szállodaipar.

Az újonnan felépült várost az iparosodás, a kereskedelem ismételt fellendülése és a vasút mind jobban bekapcsolta az ország vérkeringésébe, s a vendéglátásban az istállókkal, fészerekkel rendelkező fogadók helyett átvették a kisebb-nagyobb szállodák, vendéglők és kávéházak. E folyamatról jó adatokkal szolgál az Értesítő — a szegedi pinceregylet kéthavonta megjelenő hivatalos lapja, amelyet 1894-ben adtak ki először. Beszámol például egy új ipartársulat megalakulásáról, amelynek neve: szegedi szállodások, kávézók, vendéglősök és kocsmárosok. És meg egy adat az Értesítőtől: Juranovics Ferenc, a társaság elnöke, s egyben az Európa szálló tulajdonosa 1895-ben 731 forint 67 krajcár adót fizetett.

Tíz és harminc között volt általában a szállodák szobáinak száma. Ime, néhány név közülük, 1914-ből: Alföld, Bristol, Budapest, Dugonics, Európa, Feketesas, Kőfaragó és Proféta szálló. A legnagyobb a Royal és a Tisza volt, az egyik 90, a másik 76 szobával. Összesen több mint 330 szállodai szoba volt Szegeden ebben az időben. S ez elegendő lett volna? Dehogy. Ekkoriban Gundel János volt a — ma így mondanánk — szálló-

daj szövetség elnöke, aki egy gyűlésen elmondotta, hogy kevés az országban a szállodai szoba, sokszor iskolákban kell helyet adni azoknak a vendégeknek, akik máskülönben szállás híján maradnának. Ime, nincs új a nap alatt!

Pangás és visszaesés

Az első világháború megszakította a fejlődés időszakát, alaposan megcsappant a vendéglátóipar forgalma. Főként 1930 után romlott a helyzet, ekkor már csupán a nagyobb panziók és szállodák életképesek. Ahogyan a korabeli lap írja: „a forgalom tendenciája hanyatló, az éttermek és kávéházak üresek; látogatásuk csak szombat, vasár- és ünnepnapokra szorítkozik, de a fogyasztás ilyenkor is minimális”. Ime: pillanatképp egy mind jobban fasizálódó, a háború felé tartó ország vendéglátóiparáról!

A orosz gazdasági helyzet miatt kevesebbet utaznak a kereskedők, az autóbuszforgalom beindulásával a legtöbb utas még aznap, hogy elintézte dolgait, hazatér, s a csökkenő reáljövedelmek miatt az idegenforgalom csaknem teljesen megszűnik. Az amúgy is csekély forgalom például egyetlen esztendőben, 1931-ben 30-40 százalékkal csökkent a szegedi szállodákban.

Átmeneti javulást hoz 1934-36 táján az ipari vásár felújítása és a szabadtéri játékok megrendezése — ez utóbbi például 500 külföldit „hozott” a szegedi szállodák számára. De 1937-ben már újra érezeti hatását Szegeden is a gazdasági válság, amely végét veti az átmeneti fellendülésnek, s a szállodaipar klasszikusnak mondható szegedi időszakát a második világháború csödjé zárja.

Az új fellendülés

A háború után, ahogyan lassanként újjáépült az ország s Európa, ahogyan emelkedett az élet színvonal, úgy nőtt lassanként az idegenforgalom is. A gyors iparosodás, a szabadtéri játékok felújítása, az ipari vásár mindinkább úticéllá tette Szegedet az 1960-as években. S az új népvándorlás, az autós turizmus eredményeként a döcögő karavánok helyett a nyári autókönvojok vették át: ma már évente több millión utaznak át Szegeden. Természetesen kevés a szálloda, bár 1963-ban ismét megnyitotta a Tisza, jelentősen bővült a Royal, s megnyitott az új kemping is, jól berendezett motellekkel. Mindez kevés, s előreláthatóan kevés lesz a hely akkor is Szegeden, ha végre megnyílik az épülő új Hungária szálló a Felső Tisza-part és a Lenin körút találkozásánál.

A hátralevő néhány sor aligha futná, hogy a mai szegedi vendéglátásról bővebben írjunk. De ha már a múltrol van szó, hát emlékezzünk. Emlékezzünk meg a régi Hungáriáról, amelytől, mint szállodától, végleg el kellett búcsúznunk. 1897-ben épült, s nem is elsősorban szállodának. Eleinte az étterem, a vendéglő és a játéktérme játszották az épületben a főszerepet, s a szobák számát csak a felszabadulás után növelték a játéktérme átalakításával 38-ra, amelyekben 90-100 vendéget lehetett elhelyezni. Ám a szállodai rész nem felelt meg az igényeknek, földmészerkezete is megroggyant, be kellett hát zárni. Egyelőre még dolgozik az étterem és a Kis-Hungária vendéglő, de hamarosan ezeknek is megpecsételődik a sorsa, ha elkészül az új szálloda. Sajnos, nagyon sokba, vagy negyvenmillió forintba kerülne az épület felújítása, s ennyi pénzt előteremteni...

Hát igen, nehéz lenne megválni attól az épülettől, amely oly szerves része az eklektikus városképnek, s amelyhez annyi kellemes emlék fűz minden szegedit.

SZÁVAY ISTVÁN

Áthallás

